

СНЕЖАНА БЕСЕРМЕЊИ
Природно-математички факултет
Нови Сад
САША МАРКОВИЋ
Педагошки факултет
Сомбор

УДК 159.923.2:159.923.4(497.113)
Прегледни рад
Примљен: 12.01.2018
Одобен: 18.03.2018
Страна: 501-506

ЕВОКАТИВНИ СУБИНДИКАТОРИ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА ВОЈВОЂАНСКИХ ХРВАТА НА ПРИМЕРУ НАСЕЉА ТАВАНКУТ*

Сажетак: Национални идентитет хрватске мањине у Војводини најбоље се чува кроз очување културног наслеђа ове националне мањине. Насеље Таванкут је добар пример очувања оригиналне културе Хрвата и Буњеваца у Војводини, која се често користи при формирању туристичког производа, јер има и веома високу вредност евокативних субиндикатора, што повећава њихову тржишну вредност.

Кључне речи: Хрвати, Буњевци, културно наслеђе, идентитет

Увод:

Таванкут се налази на северу Бачке, уз саму границу према Мађарској. Смештен је 18 км југозападно од Суботице, између државне границе са Мађарском и железничке пруге Суботица-Сомбор. Насеље се састоји од Горњег и Доњег Таванкута, које раздваја плитка и широка удолина, коју је формирао један изворишни крак Криваје. Просечна надморска висина у Таванкуту је од 120 м до 130 м. Таванкут се простире на две геоморфолошке целине, а то су: Суботичка пешчара и Бачка лесна зараван. Највећи део Таванкута, око 70% територије, налази се на Суботичкој пешчари, а мањи део атара, јужно од железничке пруге, простире се на Бачкој лесној заравни (Букуров, 1975). У северном делу насеља заступљено је воћарство и виноградарство, а на јужном делу ратарство и сточарство. Криваја протиче југозападним делом Таванкута, а према важећим прописима, квалитет њене воде припада другој категорији. У горњем току, Криваја се грана у више мањих водотока, међу којима су најзначајнији таванкутски и бајмочки. На таванкутском краку подигнута је акумулација, да би се обезбедила вода у сушном периоду године, првенствено за

* Рад је реализован за потребе пројекта: Друштвени односи између Срба и Хрвата, национални идентитет и мањинска права у вези са европским интеграцијама, Пројекат Министарства образовања и науке, 47024, руководилац пројекта Саша Марковић.

потребе наводњавања, али и спортско-рекреативне свхе. Акумулација Таванкут, која се у литератури спомиње и под називом акумулација „Криваја“, при највишем водостају представља јединствену водену површину, а при просечном водостају то су две акумулације, које се простиру једна за другом у правцу северозапад-југоисток у долини Криваје. Акумулације су настале преграђивањем долине Криваје, због чега имају линеарни изглед, а данас немају ни један извор загађења. Оне данас служе за регулацију Кривајиног водотока, наводњавање и као рибњаци. Плодне обрадиве површин поред акумулација прекривене су чернозомом, који је настао на лесу и данас се користе за узгој жита, поврћа и индустријског биља, а северније од акумулације је заступљен песак, на којем се узгајају воћњаци и виногради (Ковачевић, Обрадовић, 2003).

Историја

Први писани документ о Таванкуту записан је 1439. године, када је дат у залог Јаношу Хуњадију (Јанку Сибињанину), који је био заповедник јужне Угарске. Претпоставља се да је био настањен од најстаријих времена, јер су приликом археолошких ископавања у Таванкуту пронађени аварски гробови. Постојање Авара у Панонској низији спомиње се још у римским записима око 580. године. У време владавине Турака на овим просторима, тачније 1580. године, у Таванку је било само 16 кућа, да би за десет година, у насељу било изграђено још седам кућа. Аустро-Угарска власт разним повластицама и доделом земље на пустаре досељава становништво из Лике, Херцеговине и Далматинске загоре. Прво је настао Доњи Таванкут, насељавање је било планско, а насеље је ушоравано. Насеље је подизано 2 км северније, али изградњом пруге Суботица-Сомбор 1864. године, почињу да се граде и куће у близини пруге. Када је формиран Доњи Таванкут, са друге стране долине Таванкутског дола, почиње изградња кућа. Процесом збијања кућа и ушоривањем настаје Горњи Таванкут. Ова два насеља су 1880. године имали 3044 становника (Букуров, 1983). Насеље Таванкут је добило овај назив 1439. године. Постоји претпоставка, да је назив насеља мађарског порекла, јер таван-кут, на мађарском језику значи бунар на језеру. Као и село, назив датира из најстаријих времена и касније никад није мењан. На старим мапама из 1689. године зове се Торанкут (Хегедиш, 2009).

Становништво

У Таванкуту преко 85% становника су Буњевци, који су се у ове крајеве доселили после протеривања Турака са ових простора у 18. веку. Они су се доселили из кршевитих динарских крајева, као што су Лика, Херцеговина и Далматинска загора. Аустроугарска власт им је дозволила насељавање ових крајева и дала им земљу на пустарама око Суботице. Конституисањем Потиске војне крајине, служили су као војници граничари, да би штитили границе Аус-

тор-Угарске од упада Турака (Ердељановић, 1930). Према попису становништва из 2011.године као Хрвати изјаснило се 1.223, као Буњевци 1.079, као Срби 237, као Мађари 130, као Југословени 57 и као остали 698.

Становници Таванкута, Хрвати и Буњевци, окупљени око друштва “Матије Губец”, настоје да новцем добијеним од прозводње воћа, допринесу очувању своје културне баштине, као и националног идентитета војвођанских Хрвата и Буњеваца. Хрватска матица исељеника је 2002. године Таванкуту доделила награду “Најсело”. Хрватска матица исељеника (ХМИ) је основана 1951. године у Хрватској, која делује у складу са Законом о Хрватској матици исељеника, а која је прихваћена након демократских промена 1990. године. Она функционише у складу са својим Статутом, као средишња национална институција за обављење друштвене и привредне делатности од значаја за положај хрватских исељеничких заједница. Хрватска матица исељеника је 2002. године Таванкуту доделила награду “Најсело”.

Становништво Таванкута је очување свог националног идентитета остварило развојем туризма и оно је спремно да са својом понудом иде у Свет. Таванкут је на Туристичкој берзи у Берлину присутан са својим штандом (догађај са оптималним форумом за склапање уговора о сарадњи у туризму). Такође, Таванкут сарађује са првим суседима, као што је БелиМанастири наступа на сајму туризма у Новом Саду, па се данас налази на листи “најтуристичкијих села Војводине”. Таванкут сарађује са другим насељима из Хрватске, Аустрије, Мађарске, Румуније и ради на пројекту међусобног умрежавања, јер су све три државе чланице Европске Уније, са фондовима који могу да допринесу развоју Таванкута. Све су то разлози за оно на шта су Таванкућани посебно поносни: млади се враћају у ово село.

Културно наслеђе

У зависности од физичких, уметничких, културних и историјских својстава, као и од могућности њихове презентације, добра културног наслеђа УНЕСКО дели на: археолошка налазишта, дела са споменичким и уметничким својствима, просторне културно-историјске целине, знаменита-спомен обележја, фолклорно наслеђе, манифестације, установе културе, литература, музика и песма (Хаџић, 2005).

У Таванкуту од наведеног културног наслеђа заступљна су: дела са споменичким и уметничким својствима, просторне културно-историјске целине, фолклорно наслеђе, установе културе, музика и песма. У функцији очувања националног идентитета Хрвата и Буњеваца веома су учестале манифестације као што су: „Вечер хрватске баштине“, „Дужијанца“, „Дјеца су украс свијета“.

Културна манифестација војвођанских Хрвата “Вечер хрватске баштине” одржава се од 2001. године. Организатор манифестације је ХКПД Матија Губец, а покровитељи су амбасада Републике Хрватске у Београду, Генерални Конзулат Републике Хрватске у Суботици, Министарство културе Републике Србије и покрајински Секретаријат за мањска питања Аутономне Покрајине

Војводине. Манифестација се одржава сваке године у октобру. Програм Фестивала се састоји од свечаног мимохода учесника у народним ношњама по улицама села у предвечерњим сатима, након чега следи целовечерњи програм на којему групе представљају традиционалну баштину својега краја.

Дужијанаца је жетвена свечаност буњевачких Хрвата, која слави успешну жетву, а која представља израз вере уз захвалност Богу и која наглашава хрватски идентитет и културу. У Таванкуту се одржава сваког септембра од 1928. године. Слављу претходи долазак свечане поворке више стотина верника обучених у народну ношњу, која одлази на свету мису у цркву Срце Исусово. У вечерњим сатима, у дворишту жупе игра се Бандашицино коло, које окупља имладе и старе, да се уз плес и тамбураше лепо проведу.

У Таванкуту се од 1996. године одржава фестивал дечијег фолклора “Дјеца су украс свијет”, као годишња културна манифестација Хрвата у Војводини, која траје један дан, а место одржавања је Дом културе у октобру. Организује га Хрватско културно-просветно друштво Матија Губец. Учесници су дечије фолклорне групе са старосном границом 15 година. Она представља смотру дечијег фолклора међу војвођанским Хрватима, али на фестивал учествују и фолклорне групе других националних мањина у Војводини. Фестивал се састоји од свечаног мимохода учесника у народним ношњама, по улицама Таванкута у предвечерњим сатима, након чега следи целовечерњи програм, на којим фолклорне групе представљају традиционалну баштину свог краја. Фестивал је тадашња државна заједница Србија и Црна Гора, уврстила у свој службени извештај Већу Европе 2003. године, као доказ спровођења Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, као једну од две значајне манифестације, која постоји у хрватској мањинској заједници у Војводини, осим Дужијанце (Сукновић, 2017).

Таванкут има два производа по којима је постао познат изван граница наше земље и то је економска база насеља, коју представља производња јабука (око 20.000 тона годишње) и оне се углавном извозе. Друго су слике од сламе, такозване “таванкутске сламарке”, по којим а су жене из овог насеља постале познате у свету. Светски конгрес сламе је 2014. године одржан у Таванкуту и представља признање за дугогодишње неговање ове уметности и за допринос Галерије прве колоније наиве у техници сламе. У Таванкуту се одржава фестивал воћа, који представља привредну и културно-просветну манифестацију. Галерија има као основну функцију излагање, рестаурацију и архивирање уметничких дела насталих у техници сламе, али има и улогу информативног центра, јер даје информације о смештају, као и шта треба посетити у насељу. У дворишту галерије се дочекују туристичке групе уз културно-уметнички програм.

Фолклорно наслеђе се преноси на подмладак у школи, кроз анимацију за децу и омладину, организује се презентација обичаја и уопште традиције. У еколошкој радионици, деца обилазе и фотографишу аутентичну географску средину, као што су пустаре, мочваре и шуме. Они се у циљу очувања животне средине, обучавају компостирању и преради смећа.

На рубу насеља Таванкут, налазе се аутентични салаши, који су посебно атрактивни за посету туриста, јер су то оригиналне просторне културно-историјске целине. Туристи на њима могу да учествују у припреми зимнице и разних кулинарских специјалитета, да слушају и играју уз оригиналну хрватску музику. Ту могу да се виде и чују приче о звону које је разбијало лед, јер је својим вибрацијама спречавало временске непогоде, односно град. Салаши су бренд овог простора, нарочито су се развили у другој половини 19. века, а у њима су живеле по три генерације једне обитељи. Салаш Паје Ћусаревића (покрај Маријанског светилишта Бунарић), сваке године организује ликовну колонију у част Стипану Шабићу (1928-2003), познатом бачко-хрватском сликару и педагогу, који је 1961. године у Таванкуту основао ликовну групу “Трупа шесторице”, а чији чланови су били Стипан Шабић, Иван Јандрић, Лудвиг Ласло, Лајчо Еветовић, Лајош Ђурчи, Жарко Рафајловић. Салаш Орлушков је проглашен за споменик културе, изграђен је 1870. године, а нова зграда и помоћни објекти су додати 1900. године (Завод за заштиту споменика културе у Суботици).

Католичка црква у Таванкуту “Срца Исусова” је културно добро са споменичким и уметничким својствима, налази се на путу према Сомбору на десетак километара од Суботице. Изграђена је у неороманском стилу, а позната је по својим фрескама, које су урађене 1931. године. Дугачка је 48,35 м, широка 14,5 м, са попречним лађама 29,75 м, има једну лађу, високу 13,2 м и торањ са три звона висок 46 м. Жупа је основана 1910. године, а Матичне књиге у жупи је почео водити први жупник Таванкута Грго Ромић (Целиковић, 2001). У просторијама жупе, од 2001. године, отворена је стална изложба радова од сламе, који су настали на колонијама сламарки, које се одржавају у Таванкуту у организацији ХКПД “Матија Губец”

Закључак:

У Таванкуту успешно су спојена два највећа Бренда, сламарке и јабуке у јединствен фестивал воћа, који је веома посећен, а туристима се представља богата традиција, галерија слика од сламе, црква, етно-салаш “Балажевић” и друга културна добра, која су најбољи показатељ националног идентитета Хрвата и Буњеваца у Војводини. Повратак младих у насеље Таванкути и успех у туризму је нарочито допринео развоју мањинске заједнице Хрвата и Буњеваца у Војводини, као и очувању њиховог националног идентитета. Деловањем некономске непосредне културне и забавне функције туризма, уз примену евокативног субиндикатора, туристи се упознају са традицијом и обичајима Хрвата и Буњеваца, који насељавају северне делове Бачке. Евокативни субиндикатор се примењује кроз историјски аспект насеља Таванкут, затим кроз аспект процеса интеграције, као и социолошко-филозофски приступ и културолошки феномен.

Тржишна привлачност Таванкута се може повећати стратегијом осмишљавања и примењивања различитих маркетиншких програма, са којима се на-

мерава помирити потребе и жеље појединих група, тачније различитих сегмената потрошача. Правила којих се трба држати при одређивању сегмената су: оригиналност, доступност, оперативност, марљивост и профитабилност. Психографска сегментација ће прилагодити туристичке производе Таванкута животном стилу, особености и социјалној припадности туриста. Потребноје инсистирати на особености, складу и доброј комуникацији локалног становништва.

Литература и извори:

1. Bukuriv B. (1975): *Fizičko-geografski problem Bačke*. Srpska akademija nauka, Beograd.
2. Bukurov B. (1983): *Subotica i njena okolina*. Vojvođanska akademija nauka i umetnosti, Novi Sad.
3. Celiković K. (2001): *Predstavljamo naše župne zajednice*. Zbor br.07, Subotica.
4. Sekulić A. (1998): *Umjetnost i graditeljstvo bačkih Hrvata*. Matica hrvatska, Zagreb.
5. Suknović L. (2017): *Festival dječijeg folklore djeca su ukras sveta*. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica.
6. Erdeljanović J. (1930): *O poreklu Bunjevaca*. Posebno izdanje SKA, Beograd.
7. Kovačević T. Obradović S. (2003): *Mogućnost za afirmaciju turizma seoskih naselja Mišičevo i Tavankut u cilju održivog razvoja. Savremene tendencije u turizmu, hotelijerstvu i gastronomiji*, Turizam br.7, Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad.
8. Hadžić O.(2005): *Kulturni turizam*. Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo. Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad.
9. Hegediš S. (2009):
10. Republički zavod za statistiku, Knjiga 9, Stanovništvo, uporedni pregled stanovnika 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, podaci po naseljima, Beograd. webrzs.stat.gov.rs
11. Republički zavod za statistiku, Knjiga 1, nacionalna ili etnička pripadnost, podaci po naselju, 2003, Beograd. webrzs.stat.gov.rs
12. Republički zavod za statistiku, Knjiga 12, popis stanovništva, Beograd. webrzs.stat.gov.rs
13. Zavod za zaštitu spomenika kulture u Subotici

EVOCATIVE SUBINDICATORS WORK PRESERVING THE NATIONAL IDENTITY OF CROATS IN VOJVODINA THE CASE OF TAVANKUT

Summary: The national identity of the Croatian minority in Vojvodina is best kept through the preservation of the cultural heritage of the national minorities. Tavankut is a good example of preserving the original culture and Bunjevci Croats in Vojvodina, which is often used in the formation of the tourism product, because it has a very high value subidikatora evocative.

Key words: Croats, Bunjevci, cultural heritage and identity